

*DB konferencē –
par meža nozari,
kādi esam un būsīm
klimata pārmaiņu
kontekstā*

*Latgales
mežsaimnieka stāsts*

*Mizgrauži
tiek uzmanīti*

*Neparastās
ēdamās sēnes*

ATSĀKAS MĀCĪBAS, MEŽU APMEKLĒJUMI UN SEMINĀRI MEŽA ĪPAŠNIEKIEM

Beidzoties ārkārtējai situācijai valstī un ievērojot Ministru kabineta noteikumus nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”, Meža konsultāciju pakalpojumu centrs atsāk organizēt mācības, mežu apmeklējumus un seminārus meža īpašniekiem, meža nozarē nodarbinātajiem un medniekiem.

Mācības notiek Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākuma “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” ietvaros. Mācībās ir iespēja apgūt gan teorētiskās zināšanas, gan praktiskās iemaņas mežā un citos objektos. Mācības tiek organizētas sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti (LLU), piesaistot vieslektorus no LLU Meža fakultātes, Pār-

tikas un veterinārā dienesta, kā arī mežzinātniekus un citu institūciju speciālistus. Klausītāji saņems izdales materiālus un apliecinājumus par mācību kursa beigšanu. Uz mācībām iepriekš jāpiesakās, jo vietu skaits ir ierobežots.

Mežu apmeklējumi tiek nodrošināti Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākuma “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem” ietvaros. Meža īpašniekiem tiek piedāvāti dažādi tematiskie mežsaimniecību apmeklējumi pagaidām gan tikai Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. Lai varētu piedalīties apmeklējumos, dalībniekiem ir jāpierāda iesaiste minētajās nozarēs, kā arī jāreķinās ar nelielu līdzmaksājumu.

Meža konsultāciju pakalpojumu centrs Valsts Lauku tīkla pasākumu ietvaros at-

sāk organizēt klātienēs **bezmaksas informatīvos seminārus** meža īpašniekiem un citiem interesentiem par meža apsaimniekošanas jautājumiem, ievērojot visus drošības pasākumus.

Aktuālāko informāciju par plānotajām mācību grupām un mežu apmeklējumu braucieniem var uzzināt Meža konsultāciju pakalpojumu centra mājaslapā: www.mkpc.llkc.lv sadaļās Apmācības, Mežu apmeklējumi un Semināri meža īpašniekiem, sociālajā vietnē Facebook: LLKC Meža konsultāciju pakalpojumu centrs vai rakstot e-pastu uz apmacibas@mkpc.llkc.lv.

Lūgums personām, kurām noteikta pašizolācija, mājas karantīna vai stingrā izolācija vai kurām ir elpošanas ceļu infekcijas pazīmes, neapmeklēt šos publiskos pasākumus.

ŠAJĀ NUMURĀ:

■ Izsludināta pieteikšanās konkurssam "Sakoptākais mežs 2020"	2
■ Virtuālie semināri – nākotnes modelis aktuālās informācijas saņemšanai meža īpašniekiem	2
■ Valsts meža dienests atsāk klientu pieņemšanu klātienē	3
■ Konference "Latvijas zeme – ilgtermiņa attīstības perspektīvas"	4
■ Mežs kā vērtība	5
■ Dabas skaitītāji noslēdzošajā sezonā apsekos 78 novadus	6
■ Izstrādāta ES biodaudzveidības stratēģija līdz 2030. gadam	7
■ Viena Latgales mežsaimnieka stāsts ..	8
■ Pagātnes atskaņas priežu mežaudzēs	9
■ Apaļo kokmateriālu cenu tendences ..	9
■ Jautājumi par mizgraužiem	10
■ MKPC meža konsultanti specializējas egļu astoņzobu mizgrauža bojājumu novērtēšanā	11
■ Apsekot savas egļu audzes un aizpildiet anketu!	11
■ Mežu īpašniekiem radīta izglītojoša filma par egļu astoņzobu mizgrauzi ..	11
■ Mežs pēc ugunsgrēka	12
■ Neparastās ēdamās sēnes	13
■ Vai meža īpašniekiem būs "pensijas fonds" nākotnē?	15
■ Klajā nākusi "Lielā Latvijas sēņu grāmata"	16

IZSLUDINĀTA PIETEIKŠANĀS KONKURSAM "SAKOPTĀKAIS MEŽS 2020"

Vaicinot ilgtspējīgu saimniekošanu Latvijas mežos un aicinot meža apsaimniekotājus runāt par labas mežsaimniecības prakses uzturēšanu, sāka pieteikšanās Latvijas Meža īpašnieku biedrības konkurssam "Sakoptākais mežs". Konkurss noritēs jau ceturto gadu, un savu pieteikumu ikviens interesents var iesniegt līdz 15. jūlijam.

Konkursa mērķis ir ne tikai runāt par labu meža apsaimniekošanas praksi, bet arī dot iespēju meža apsaimniekotājiem palepoties ar paveikto. Kā stāsta Latvijas Meža īpašnieku biedrības valdes priekšsēdētājs Arnis Muižnieks, labu meža apsaimniekošanas piemēru netrūkst, atliek tikai par tiem vairāk runāt.

"Konkursu "Sakoptākais mežs" organizējam jau ceturto gadu, tāpēc droši varu teikt, ka Latvijā netrūkst meža apsaimniekotāju, kas zina, kā ilgtspējīgi saimniekot mežā, un var dalīties ar savām zināšanām tālāk. Tāpēc esam pārliecināti, ka šāds

konkurss nāk par labu gan apsaimniekotājiem, kas var mācīties no citu meža īpašnieku pieredzes, gan visai sabiedrībai kopumā," skaidro A. Muižnieks.

Līdzīgi kā iepriekšējos gadus, arī šogad konkursantus vērtēs pēc meža īpašnieku ieguldījuma produktīvu un noturīgu mežaudžu izveidē, kopšanas metodēm, meža infrastruktūras, zinātniski pamatotu metožu izmantošanas ilgtspējīgā meža apsaimniekošanā, ainavas elementu plānošanas, kā arī saskarsmes ar kaimiņiem un pašvaldību. Konkursa norises gaitā tiks veicināta arī sabiedrības izpratne par to, ko nozīmē ilgtspējīga meža apsaimniekošana un kāpēc tā ir nepieciešama Latvijas mežos.

Konkursa nolikums un papildu informācija par pieteikšanos un vērtēšanas kritērijiem meklējami: www.mezaipasnieki.lv

Konkursa organizētājs ir Latvijas Meža īpašnieku biedrība.

VIRTUĀLIE SEMINĀRI – NĀKOTNES MODELIS AKTUĀLĀS INFORMĀCIJAS SAŅEMŠANAI MEŽA ĪPAŠNIEKIEM

Nevienam nav noslēpums, ka globālās pandēmijas laikā pasaules ātrais ritms ir nedaudz pierimis. To var attiecināt arī uz Meža konsultāciju un pakalpojumu centra ikdienas ritma maiņu.

Šī situācija liek iziet ārpus ierastā un rast jaunus risinājumus, lai darbotos vēl efektīvāk. Mūsu reģionālie mežsaimniecības konsultanti un citi nozares speciālisti ir izveidojuši e-seminārus par dažādām aktuālām tēmām, kuri ilgāku laiku būs atrodami e-vidē, tādējādi nodrošinot nepārtrauktu piekļuvi informācijai.

Mežsaimniecības konsultanti ir izveidojuši prezentācijas par sekojošām tēmām:

- Meža konsultāciju pakalpojumu centra (MKPC) un LAP pasākumi, iespējas meža īpašniekiem;
- ES atbalsts meža īpašniekiem;
- Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām;
- Meža inventarizācija, termiņi, datu aktualizācija;
- Meža atjaunošana un ieaudzēšana;
- Kas jāņem vērā, slēdzot meža (cirsmas) pirkuma līgumu;

- Plānotās rīcības egļu mežaudžu aizsardzībai pret egļu astoņzobu mizgrauzi (*Ips typographus*).

LVMI "Silava" vadošais pētnieks Agnis Šmits un Valsts meža dienesta pārstāvis Oskars Zaļkalns ir sagatavojuši lekcijas par egļu astoņzobu mizgrauzi un tā ierobežošanu, savukārt Dabas skaitīšanas projekta vadītāja Iriša Mukāne – par dabas skaitīšanu. Šīs prezentācijas būs aktuālas un noderīgas visu laiku.

Pēc ierobežojumu atcelšanas cilvēkiem paies ilgāks laiks, lai ikdienu veidotu kā agrāk. Līdz ar to šo idejas realizāciju ilgtermiņā var vērtēt pozitīvi. Ir informācija, kas ir aktuāla periodiski, vai tāda, kuru vērts ir atcerēties ik pa laikam, tādēļ būtu noderīgi izveidot e-seminārus par vispārīgām tēmām mežsaimniecības sektorā. E-semināru piedāvājums perio-

diski tiks atjaunots ar aktualitātēm, lai informācija pie meža īpašniekiem nonāktu pēc iespējas ātrāk un kvalitatīvāk.

Kopš pirmie e-semināri ir ievietoti *Youtube.com* LLKC kanālā, var redzēt, ka interese ir liela un skatījumu skaits pieaug ik dienu. Saprotami, ka šāds formāts daudziem meža īpašniekiem, iespējams, ir ērtāks, jo lekciju var noklausīties jebkurā dienas stundā. Reizēm ne visi interesenti var izbrīvēt savu laiku, lai, piemēram, darba dienās, kad tiek rīkoti klātienē semināri, varētu tos apmeklēt.

Šis ir viens no variantiem, kā nodot informāciju, taču tas nenozīmē, ka vairs netiks rīkoti klātienē semināri – nebūt nē. Lai nodrošinātu izglītojošo semināru norisi, ir nepieciešams būt klātienē, jo praktiskās nodarbības citādi nav realizējamas. Tāpat klātienē parasti veido diskusiju sadaļu, kas ir svarīga šajos semināros, jo notiek informācijas apmaiņa gan savstarpēji starp meža īpašniekiem, gan starp lektoriem, ir iespēja rast atbildes uz sev interesējošiem jautājumiem.

Jau drīz tiksimies arī klātienē, bet līdz tam MKPC mežsaimniecības konsultanti būs pieejami un sasniedzami kā ierasts.

Elvīra Grasmāne,
MKPC, Limbažu nodaļa

VALSTS MEŽA DIENESTS ATSĀK KLIENTU PIENĒMŠANU KLĀTIENĒ

No 10. jūnija Valsts meža dienests atsāk klientu apkalpošanu klātienē visās mežniecībās. Mežniecības būs atvērtas un klienti tiks apkalpoti, stingri ievērojot drošības un piesardzības prasības.

Aicinām ikvienu apmeklētāju būt atbildīgam un ievērot valdības noteiktos epidemioloģiskos pasākumus, lai ierobežotu Covid-19 izplatību. Saņemot pakalpojumu klātienē, persona apliecinā, ka ir iepazīstināta ar noteiktajām prasībām.

Valsts meža dienests informē, ka infekcijas izplatīšanās gadījumā informācija par klienta apmeklējumu Valsts meža dienestā var tikt nodota Slimību profilakses kontroles dienestam.

Klienti tiek aicināti iespēju robežās arī turpmāk izmantot iestādes pakalpojumus elektroniski vai attālināti, bet klienti, kas vēlēsies saņemt pakalpojumu klātienē, tiks apkalpoti tāpat kā pirms ārkārtējās situācijas.

Attālināti Valsts meža dienestam adresētos iesniegumus var iesniegt:

- tiešsaistē Meža valsts reģistrā,
- rakstot uz mežniecības e-pasta adresi vai iestādes oficiālo e-pasta adresi,
- izmantojot pasta starpniecību,
- atstājot pastkastītē pie mežniecības.

Atsākas mednieku kandidātu eksāmeni

Valsts meža dienests pēc ārkārtējās situācijas atcelšanas ir atsācis mednieku kandidātu eksamināciju, bet ne vairāk kā desmit cilvēku lielās grupās un ievērojot piesardzības pasākumus. Prioritāri eksāmenus var kārtot tie mednieku kandidāti, kuri pieteicās pirms ārkārtējās situācijas un kuriem eksāmeni tika atcelti. Mednieku kandidātiem vispareizākais ir pieteikties eksāmeniem izvēlētajā Valsts meža dienesta mežniecībā un gaidīt tālāku informāciju.

Mizgrauži jāturpina uzmanīt

Aizvadītais vēsais pavasaris un mainīgie laika apstākļi ar salīdzinoši aukstu un vējainu laiku maijā un jūnijā egļu astoņzobu mizgrauzim (*Ips typographus*) šogad nav bijuši labvēlīgi. Pagaidām šī kaitēkļa lidošana vēl nekur nav aktīva, bet vasara tikai sākas, un, uzlabojoties laika apstākļiem, var sākties kaitēkļa masveida savairošanās.

Iestājoties labvēlīgiem laika apstākļiem, joprojām pastāv drauds, ka arī 2020. gada sezonā mizgrauzis varētu turpināt savairošanos, jo pagājušajā gadā šī kaitēkļa populācija palielinājās vairāk nekā divas reizes. Sevišķi masveidīga mizgraužu savairošanās bija vērojama Lubānas apkārtnē un Gaujas nacionālajā parkā.

Valsts meža dienesta speciālisti turpinā novērot un vērtēt situāciju par mizgraužu savairošanos un lidošanas aktivitāti. Savukārt meža īpašnieki tiek lūgti apsekot savā īpašumā esošās par 50 gadiem vecākās egļu audzes un aizpildīt anketu, lai būtu informācija tieši par svaigi invadētām egļu audzēm un lai savlaicīgi varētu īstenot rīcības plānu egļu mežaudžu aizsardzībai. Anketa pieejama www.vmd.gov.lv.

Mežā atstāts ugunskurs – pierādījums cilvēku bezatbildībai

No 1. janvāra līdz 7. jūnijam Valsts meža dienests atklājis un dzēsis 348 meža ugunsgrēkus ar kopējo meža zemes platību 193,76 ha. Ilgstoši sausā laika periodā bijusi arī augsta ugunsbīstamība mežos. Latvijai pāri ejot nokrišņu fronte, mežu degšana ir samazinājusies.

Maija nogalē divi dzēstie meža ugunsgrēki bija pierādījums absolūtai cilvēku bezatbildībai, jo, izvērtējot situāciju, skaidri redzams, ka meža ugunsgrēki ir izcēlušies ugunsкура vietās.

Šī gada 30. maijā pēc plkst. 20.00 tika saņemta informācija par meža ugunsgrēku Ķemenu nacionālā parka teritorijā pie Melnezera, kas ir iecienīta atpūtas vieta. Ugunsgrēks bija izcēlies nomaļā vietā ezera krastā, kur praktiski nav ceļu. Notikuma vietā nekavējoties ieradās Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta pārstāvji, kuru operatīvas rīcības rezultātā meža ugunsgrēku izdevās ierobežot un pēc laika arī likvidēt.

Kopējā uguns skartā platība šajā reizē nav liela – tie ir 0,6 ha meža. Šis ugunsgrēks izcēlās no mežā sakurināta un bezatbildīgi atstāta ugunsкура.

Vēl viens neapdzēsts ugunskurs kļuva par meža ugunsgrēka cēloni arī 30. maija pēcpusdienā, tikai šoreiz Garkalnes novadā dabas liegumā “Bullēzers”, kā rezultātā izdega 0,98 ha 140 gadus vecas priežu audzes. Pamatoti rodas jautājums, ko domāja šie cilvēki, vispirms kurinot uguni mežā uz kūdras augsnes, pēc tam pamatot to nenodzēstu?

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā ir paredzēta atbildība par ugunsdrošības noteikumu neievērošanu.

Valsts meža dienests aicina meža ugunsnedrošajā laikposmā, kas šogad sākās 24. aprīlī, – nekuriniet ugunskursus mežā! **Esiet uzmanīgi mežā ar uguni!**

Valsts meža dienests visiem iesaka izlasīt bukletu “Meža ugunsapsardzība”. Tas pieejams arī elektroniski www.vmd.gov.lv sadaļā Ugunsapsardzība.

Selva Šulce, VMD

KONFERENCE "LATVIJAS ZEME – ILGTERMIŅA ATTĪSTĪBAS

Diskusijā par mežsaimniecības nozares ilgspējīgu attīstību, pieejamo resursu efektīvu apsaimniekošanu piedalījās Arvīds Ozols, Arnis Muiznieks, Māris Liopa, Kristaps Klauss, un Alda Ozola (VARAM)

Jūnija sākumā izdevniecība "Dienas bizness" kopā ar lauksaimnieku organizācijām un nozares ekspertiem rīkoja tiešsaistes konferenci "Latvijas zeme – ilgtermiņa attīstības perspektīvas".

Konferences mērķis bija runāt par lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares attīstību ES kopējās lauksaimniecības politikas budžeta plānošanas periodā pēc 2020. gada.

Mežsaimniecības sadaļa

Mežsaimniecības sadaļā "Mežsaimniecības nozares ilgspējīga attīstība, pieejamo resursu efektīva apsaimniekošana" ar referātu "Meža nozare un politikas ietekme" uzstājās **Arvīds Ozols**, ZM Meža departamenta direktors.

Lektors informēja par jaunumiem ES, par Eiropas zaļo kursu. "Klimata pārmaiņu rezultātā meža ekosistēmu noslodze arvien pieaug. Lai ES sasniegtu klimatneitralitāti un veselīgu vidi, ir jāpalielina mežiem klātā platība un jāuzlabo meža kvalitāte. Ilgspējīga pirmreizēja un atkārtota apmežošanas un degradētu mežu atjaunošana var palielināt CO₂ absorbciju, vienlaikus uzlabojot mežu noturību un sekmējot aprites bioekonomiku. Pamatojoties uz 2030. gada bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, komisija sagatavos jaunu ES meža stratēģiju, kas aptvers pilnu meža ciklu un popularizēs daudzos mežu sniegtos pakalpojumus."

Arnis Muiznieks, Latvijas Meža īpaš-

nieku biedrības vadītājs, uzstājās ar referātu "Meža nozares attīstības stratēģija 2030". Lektors atzīmēja, ka *Meža nozares stratēģija 2030* ir meža nozares organizāciju izstrādāts dokuments, par kuru nozares pārstāvji ir vienojušies. "Mūsu redzējums – meža apsaimniekošana ir nepārtraukts process, kurā jebkuras nocirstas platības vietā veido jaunu mežu. Arvien būtiskāk ir, kā nozare komunicē ar sabiedrību, – tas bija viens no iemesliem stratēģijas izveidei. Formulēti trīs stratēģiskie mērķi:

līdz 2030. gadam Latvijas meža nozarē pievienotā vērtība uz darbavietu tiks dubultota;

līdz 2030. radam Latvijas nozares koksnes produkts, nonākot pie ārpusnozares pircēja, pieaugs vismaz 12 reizes;

līdz 2050. gadam Latvijas meža ražība palielināsies par 20 %."

Stratēģija pieejama www.zm.gov.lv.

Klimata pārmaiņu sadaļa

Sadaļā "Klimata pārmaiņu samazinājums" prezentācijā "Zinātnē balstīta meža nozare – kādi esam un būs klimata pārmaiņu kontekstā" ar referātu uzstājās **Andis Lazdiņš**, Latvijas Valsts mežzinātnes institūta (LVMI) "Silava" vadošais pētnieks.

Jānovērš riski un jāizmanto iespējas

A. Lazdiņš uzsvēra, ka mežsaimniecībai un lauksaimniecībai būs nozīmīga loma mainīgā klimata apstākļos. Klimata pārmaiņas ir un būs. Pēdējos gados klimata izmaiņas galvenokārt notiek saimniec-

Mežsaimniecībai un lauksaimniecībai būs nozīmīga loma mainīgā klimata apstākļos

kās darbības rezultātā. 1/4 CO₂ koncentrācijas atmosfērā ir saimnieciskās darbības rezultāts. Latvijā ir izstrādātas klimata izmaiņu prognozes un noskaidrots, ka klimats paliks siltāks. Līdz ar to mežsaimniecībai būs jāreāģē ar apstākļiem nākotnē – jānovērš riski un jāizmanto iespējas. Tas jau ir zinātnieku uzdevums.

Nākotnē lielākie riski būs palielināta ugunsbīstamība, mizgrauzis u. c. kaitēkļu postījumi. Vislielākais apdraudējums nākotnē mežiem būs vēja riski. Zinātnieku uzdevums būs meklēt risinājumus vienlaikus meža ražības palielināšanai un risku mazināšanai.

Pašlaik ugunsbīstamības risks nav liels, jo mums ir laba ugunsapsardzības sistēma. Ugunsbīstamība nākotnē būtiski palielināsies. Ar meža audzēšanas riskiem ir jāreāģē arī pašlaik, gan plānojot meža atjaunošanu, atjaunojot meliorācijas sistēmas, gan domājot par ugunsapsardzības sistēmu attīstību.

Vēja postījumi pēdējā desmitgadē radījuši 164 milj. eiro lielus zaudējumus.

► 5. lpp.

PERSPEKTĪVAS

◀ 4. lpp.

Zinātnieki izstrādājuši vēja risku mazināšanas modeļus un piedāvā risinājumus to mazināšanai ar pareizām mežsaimniecības metodēm.

Viens no risinājumiem klimata pārmaiņu mazināšanai nākotnē būs piemērota genofonda veidošana – tāda stādmateriāla veidošana, kas būtu ātraudzīgāks, izturīgāks pret slimībām un spētu izmantot laika apstākļu izmaiņas (būs garāks veģetācijas periods). Pateicoties tam, ka mežā izmantos selekcionētu stādmateriālu, vienā meža audzēšanas aprites ciklā varētu iegūt 100 milj. tonnu CO₂ emisiju samazinājumu. Ja mežaudzi atstāj dabiskai atjaunošanai, tad pazaudē aptuveni pusi CO₂, ko varētu piesaistīt mežaudzēs.

Piesaistes un emisiju izmantošana

Mežs vienmēr ir bijis CO₂ piesaistes avots. Savukārt, ekstensīvi apsaimniekots, vecs mežs agri vai vēlū pārvērtīsies par emisiju avotu. Mežā bezgalīgi nevar palielināt krāju, agri vai vēlū iestāsies piesātinājums. Līdz ar to aktuāls ir meža apsaimniekošanas jautājums. Var pamest mežu novārtā, lai pats aug, un skatīties, kas notiks. Vai apsaimniekot to saprātīgi, ieguldīt zināšanas un līdzekļus, lai mežs turpinātu piesaistīt CO₂.

Latvijā ir daudz organiskās augsnes, kas ir emisiju avots. Šo zemju apmežošana ir viens no redzamākajiem un būtiskākajiem risinājumiem emisiju mazināšanai. Interesants virziens ir ātraudzīgie kokaugu stādījumi, papeļu plantācijas. Pārvēršot organiskās zemes par kokaugu plantācijām, emisijas var neitralizēt. Piemēram, papeļu plantācijas 200 tūkst. ha platībā 20 gados ļautu palielināt ikgadējo mežizstrādes apjomu par 5 milj. m³, nodrošinot 3,7 tonnu CO₂ piesaisti gadā. Sistēmu ierīkošana ir emisiju mazināšanas risinājums.

Skatoties nākotnē, kopšanas cirtes arī ir efektīvs pasākums emisiju mazināšanai, nodrošinot papildu CO₂ piesaisti dzīvajā biomasā, kā arī samazinot dabisko traucējumu risku mežaudzē. Efektīvs risinājums, kā varētu mazināt emisijas, ir arī minerālmēslojuma izmantošana skuju koku mežos un koksnes pelnu izmantošana. Rezultātā palielinās krāja un iegūti trīs aprites cikli divu vietā.

Konferences laikā tika izstrādāta "Lauksaimnieku un mežsaimnieku deklarācija par KLP 2021.–2027. gada finansējumu un nosacījumiem", kurā paustā nostāja tiks darīta zināma Eiropas Komisijai, Eiropas Parlamentam un dalībvalstīm.

Sarmīte Grundšteine, MKPC

MEŽS KĀ VĒRTĪBA

"Meža nozares rokasgrāmata" ir abonentizdevums, ko kopš 2009. gada veido izdevniecība "Dienas bizness" sadarbībā ar ZAB "TGS BALTIC". Plašāka informācija par rokasgrāmatu: www.dbhub.lv sadaļā Rokasgrāmatas

Linda Štrause, ZAB "TGS BALTIC" partnere, vada autoru grupu, kas veido rokasgrāmatu.

Jūsu birojs vairāk nekā 10 gadus veido "Meža nozares rokasgrāmatu". Kas, jūsuprāt, ir būtiski mainījies šajā periodā meža nozarē?

Pēdējo desmit gadu griezumā meža nozare ir attīstījusies un augusi dažādās jomās.

Statistika liecina, ka palielinās meža platība un mežā uzkrātais koksnes apjoms, ievērojami pieaugusi meža kapitālvērtība. Valsts meža dienesta dati par 2019. gadu liecina, ka pērn ne tikai izcirstais koksnes apjoms ir palielinājies, bet arī lielākā apmērā nekā pēdējos 10 gados atjaunoti meži. Notiek arvien aktīvāka mežu apsaimniekošana. Ir sajūta, ka katru gadu sabiedrībā pieaug izpratne par mežu kā vērtību.

Mežs ir vērtība gan meža apmeklētājiem, kuri, gribētos ticēt, aiz sevis mežā atstāj aizvien mazāk atkritumu, gan meža īpašniekiem, kas mežus pamatoti uztver kā ražošanas līdzekli, kurš jāizmanto pēc iespējas efektīvāk, turklāt ne tikai tādu, kurš pieejams te un tagad, bet kura vērtību ar mērķtiecīgu rīcību iespējams ievērojami palielināt nākotnē.

Arī meža nozare cenšas arvien vairāk motivēt meža īpašniekus nekā nedarīšanas vietā pēc iespējas vairāk domāt par saimniekošanu savā zemē un mežā, piemēram, organizējot izglītojošus pasākumus, veicinot ES struktūrfondu izmantošanu saimniekošanai mežā. Arvien aktīvāk sevi nozarē pieteikuši mežu īpašnieku kooperatīvi, dodot pozitīvu artavu nozarei kopumā.

Vēl Latvijā novērojama meža īpašumu konsolidācija, proti, tendence samazināties meža īpašnieku skaitam, palielinoties vidējai īpašumu platībai. Mēs kā juristi to ikdienā novērojam darījumos, kuros apkalpojam. Pārsvarā īpašumus koncentrē juridiskas personas, turklāt ar ārvalstu kapitālu, kas iepretim darījumiem ar lauksaimniecības zemi principā nav šķērslis īpašumu iegādei.

Meža likuma pēdējie grozījumi saistīti ar jauno nodaļu par administratīvajiem pārkāpumiem. Kādus ieguvumus paredzat?

Pēdējie grozījumi Meža likumā ir daļa no administratīvo pārkāpumu sistēmas reformas, kas stāsies spēkā šā gada 1. jūlijā. Turpmāk sodi būs noteikti nozaru likumos, tostarp Meža likumā, bet procesuālās normas, t.i., kārtību, kādā sodi tiek piemēroti, pārsūdzēti, izpildīti noteiks Administratīvās atbildības likums. Būtiskākās izmaiņas skar tieši procesuālo pusi, bet sodu apmēri reformas ietvaros par konkrētiem pārkāpumiem netiek mainīti.

Jāteic gan, ka meža nozarē vērojama tendence administratīvajiem pārkāpumiem ar katru gadu samazināties, lai gan meža apsaimniekošanas un izmantošanas regulējošo normatīvo aktu pārkāpumu rezultātā meža resursiem nodarītais kaitējums ir diezgan ievērojams – pēc Valsts meža dienesta datiem, 2019. gadā 1 360 775 eiro apmērā.

Vai jūs redzat jomas, kas meža nozarē būtu jāsakārto, piemēram, prasības, kas nav iekļautas normatīvajos aktos?

Jau krietnu laiku ir atlikts politiskais lēmums par grozījumiem Meža likuma normās par valsts meža zemes atsavināšanu. Šobrīd likums liedz atsavināt tādu zemi, kas vēsturiski uz 1940. gada 21. jūliju bija valsts meža zeme, bet šobrīd jau ir iznomāta apbūvei, atmežota un apbūvēta, lielākoties ar ražotnēm, respektīvi, nav sagaidāms, ka tur būs mežs. Valsts budžets, ļaujot šādu zemi iegādāties būvju īpašniekiem, iegūtu ievērojamus līdzekļus.

Meža nozarē liela nozīme ir tiesu praksei, kurai jūs regulāri sekojat līdzī ar rokasgrāmatas publikācijās. Vai atmiņā palicis kāds spilgts piemērs, kas pat izmainījis regulējumu normatīvajos aktos?

Gatavojot "Meža nozares rokasgrāmatu", tiešām esam apkopojuši un sistemātizējuši ievērojamu tiesu prakses apjomu un ar šo praksi iepazīstinājuši lasītājus. Meža likuma normu interpretāciju lielākoties veic administratīvās tiesas, un gala spriedumi ir izsvērti un pamatoti. Tiesas secinājumi drīzāk veido un nostiprina lietu kārtību meža nozarē, piemēram, par nepieciešamību saņemt hipotekāro kreditoru piekrišanu koku ciršanai. Pašlaik procesā ir vairākas tieslietas, kurās tiesai jālemj, vai 2017. gada nogalē izsludinātā ārkārtējā situācija mežsaimniecībā uzskatāma par *force majeure* situāciju. Nenoliedzami šī tiesu prakse atstās iespaidu uz nozari nākotnē.

DABAS SKAITĪTĀJI NOSLĒDZOŠAJĀ SEZONĀ APSEKOS 78 NOVADUS

Rit ceturtnā sezona Dabas aizsardzības pārvaldes īstenotajai dabas skaitīšanai, kurā vairāk nekā simt ekspertu apseko Eiropas Savienības (ES) nozīmes aizsargājamus biotopus bioloģiski vērtīgajos zālajos, mežos, purvos, jūras piekrastē, upēs, ezeros, alās un iežu atsegumos.

Visa Latvija ir sadalīta 495 kvadrātos, un apsekojumi tiek veikti nevis novadu, bet noteikto kvadrātu ietvaros. Šogad dabas skaitītāji būs sastopami 78 novados, savukārt zemju īpašnieki, kuru īpašumus šogad paredzēts apsekot, jau aprīlī ir saņēmuši par to informatīvu vēstuli savā deklarētajā adresē.

Sarūk dzīvesvieta daudzām sugām

Biotops ir ilglaicīgi veidojusies, atbilstoši apsaimniekotas dabas teritorija, par kuru liecina tur augošās vai sastopamās sugas, tostarp arī retas un ļoti prasīgas pret īpašiem dzīves apstākļiem. Ja šī ilglaicīgā, bioloģiski daudzveidīgā teritorija izzudīs, piemēram, vairākus gadu desmitus veidojusies un neplautā bioloģiski vērtīgā plava tiks uzarta vai simtgadīgs mežs nocirsts, bet saldūdens biotops piesārņots, līdz ar to izzudīs arī tur augošās vai mītošās sugas, kas ir mājvieta vai barība kādai citai sugai.

Cilvēces darbības un dažkārt arī bezdarbības dēļ visā pasaulē izzūd dabiskie biotopi, vienlaikus sarūk dzīvesvieta daudzām sugām, tieši tādēļ aizvien biežāk dzirdam, ka sugas ir izmirušas vai to pastāvēšana ir apdraudēta.

Līdz ar cilvēku dzīves stila maiņu Latvijā pašlaik visapdraudētākie ir bioloģiski vērtīgie zālāji, jo agrāk lauku iedzīvotāju skaits bija lielāks, tāpat māsaimniecību skaits, kurās audzēja mājlopus, kas, zāli noēdot, uzturēja vērtīgo zālāju platības. Zālāji ir teju vienīgā biotopa grupa, kas bez cilvēka līdzdalības nevar iztikt, jo neapsaimniekotās platības strauji aizaug un zaudē savu bioloģisko daudzveidību. Gluži pretējs piemērs ir mežs – jo ilgāk meža biotops ir neskarts, jo vērtīgāks tas kļūst no bioloģiskās daudzveidības viedokļa.

Atklātas jaunas sugas

Lai veicinātu dabas vērtību saglabāšanu ilgtermiņā, būtiskas ir zemes īpašnieku zināšanas par šādu vērtību sastopamību īpašumā. Pamazām dabas skaitīšana sniedz šādu informāciju īpašniekiem, kuriem biotopi pieder. Ja apsekojuma laikā biotops nav konstatēts, vēstule netiek sūtīta. Svarīgi ir apzināties šo vērtību un to piemēroti apsaimniekot, jo arī sliktas kvalitātes biotops,

Foto: no DAP arhīva

piemēram, ar krūmiem, kokiem aizaudzis bioloģiski vērtīgs zālājs, atkal plauts vai noganīts, var kļūt par labas kvalitātes biotopu.

Veicot īpašumu apsekošanu, dabas skaitīšanas eksperti aizpilda anketu par konstatēto biotopu, uzskaitot konkrētā īpašumā augošās sugas. Tieši tādā veidā uzzinām par reto sugu jaunām atradnēm vai vēl agrāk nesastaptām sugām.

Dabas skaitīšanā aizvadīto triju sezonu ietvaros atklātas jaunas, līdz šim nezināmas četras alas, viens pilskalns, divas jaunas augu, piecas jaunas sēņu, tostarp divas piepju, piecas jaunas sūnu un četras jaunas ķērpju sugas, kā arī vēl divas lielās kosas atradnes un daudzi citi ļoti nozīmīgi atradumi.

Īpašuma apsaimniekošana var notikt līdzšinējā režīmā

Cilvēki aizvien vairāk ievēro apkārt notiekošās vides pārmaiņas un novērtē līdzās esošo dabas daudzveidību. Biotopa konstatēšana ir vērtīga informācija īpašniekam, vienlaikus tas ir kompliments par līdz šim atbilstošu un pārdomātu apsaimniekošanu.

Protams, ir arī īpašnieki, kas nav priedīgi par biotopu savā īpašumā, jo kļūdaini domā, ka konstatētais ES nozīmes aizsargājamais biotops pielīdzināms jaunam saimnieciskās darbības liegumam un savā bioloģiski vērtīgajā plavā vairs nevarēs ganīt lopus, bet mežā turpmāk varēs tikai sēņot un ogot. Īpašuma apsaimniekošana var notikt līdzšinējā režīmā, ievērojot spēkā esošos normatīvos aktus.

Līdzšinējo sezonu apsekojumu dati tiek rūpīgi pārbaudīti un pakāpeniski izsūtīti visu biotopu grupu īpašniekiem. Šopavasār mežu īpašnieki jau ir saņēmuši informāciju par pirmās sezonas rezultātiem, vasaras izskaņā saņems arī otrās sezonas datus, bet nākamā gada otrajā

pusē būs apkopota, pārbaudīta un digitāli pieejama informācija par visās četrās sezonās aplūkotajām Latvijas dabas vērtībām visās sešās biotopu grupās.

Top dabas teritoriju dabas aizsardzības plāni

Dabas skaitīšanas ietvaros arī top esošo 25 īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plāni. Vairākums no tiem jau ir uzsākti, tostarp arī Gaujas nacionālā parka plāna izstrāde. Pašlaik notiek pēdējo septiņu plānu izstrādes iepirkums, līdz ar to tuvāko mēnešu laikā tiks uzsākta plāna izstrāde Ķemeru nacionālajam parkam, Lubāna mitrājam, Plieņciema kāpai, Greblukalnam, Dubnas palienei, Ķirbas purvam un Adamovas ezeram. Savukārt ikviens šo teritoriju zemes īpašnieks nākamā mēnešu laikā saņems vēstuli ar aicinājumu konstruktīvi iesaistīties plāna izstrādē un sniegt savu redzējumu par teritorijas attīstību nākamajiem 10–15 gadiem.

Lai veicinātu sabiedrības zaļo apziņu un iemūžinātu pirmās Latvijas dabas skaitīšanas procesu, ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas atbalstu tapusi dokumentāla filma “Dabas skaitītāji”. Nepilnu stundu garais materiāls, kas atspoguļo visu sešu biotopu grupu apsekojumus un nedaudz ieskicē ekspertu darbu, pārdomas un īpašnieku viedokli, ikvienam pieejams interneta vietnē *Youtube*.

Plašāka informācija par dabas skaitīšanu, kas tiek veikta ES Kohēzijas fonda projekta “Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā” ietvaros, pieejama vietnē www.skaitamdabu.gov.lv, www.daba.gov.lv, kā arī www.varam.gov.lv.

Ilze Reinika,

Dabas aizsardzības pārvalde

IZSTRĀDĀTA ES BIODAUDZVEIDĪBAS STRATĒGIJA LĪDZ 2030. GADAM

Eiropas Parlaments 2020. gada janvārī aicināja izstrādāt vērienīgu ES bioloģiskās daudzveidības stratēģiju laika posmam līdz 2030. gadam, lai novērstu bioloģiskās daudzveidības samazināšanās galvenos cēloņus, un izvirzīja juridiski saistošus mērķus, tostarp nodrošināt, ka līdz 2030. gadam 30 % ES teritorijas sastāv no dabiskas platības, un atvēlēt 10 % no nākamā daudzgadu budžeta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai.

Eiropas Komisija 2020. gada maijā iepazīstināja ar jauno ES bioloģiskās daudzveidības stratēģiju līdz 2030. gadam, kas ir daļa no Eiropas zaļā kursa priekšlikumu kopuma.

Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena: “Dabas atveseļošana ir mūsu fiziskās un garīgās veselības ķīla, mūsu sabiedrotais cīņā ar klimata pārmaiņām un slimību uzliesmojumiem. Tā ir mūsu izaugsmes stratēģijas — Eiropas zaļā kursa — vaduguns un pieder pie Eiropas atveseļošanas, kuras gaitā mēs vairāk dosim planētai nekā no tās paņemam.”

Kāpēc biodaudzveidība ir jāaizsargā?

Klimata pārmaiņas, vēl nepieredzēts biodaudzveidības zudums un postošas pandēmijas ir skaidrs signāls, ka ir pienācis laiks atjaunot sagandētās attiecības ar dabu.

Biodaudzveidības stratēģija palīdzēs līdz 2030. gadam nostāties uz biodaudzveidības atjaunošanas ceļa, un no tā ieguvēji būs kā cilvēki, tā klimats un planēta.

Biodaudzveidība ir vajadzīga, lai varētu pastāvēt dzīvība. No biodaudzveidības ir atkarīga planētas un ekonomikas nākotne. Veselīga daba gan aizsargā, gan dod.

Biodaudzveidība un ekosistēmas mums nodrošina pārtiku, veselību un zāles, materiālus, atpūtas iespējas un labbūtību. Tās attīra gaisu un ūdeni, pa-

līdz noturēt līdzsvarā klimatu, atkritumus atkal pārvērst resursos, apputeksnē un mēslo kultūraugus un dara vēl daudz ko citu.

Uz dabas resursiem balstās arī uzņēmējdarbība: no dabas atkarīga puse no pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP) (40 triljoni eiro).

Biodaudzveidības zudums un klimata krīze savstarpēji mijiedarbojas un viens otru pastiprina. Lai līdz 2030. gadam sasniegtu mērķus attiecībā uz klimata pārmaiņu palēnināšanu, ir ļoti svarīgi atjaunot mežus, augsnes un mitrājus un pilsētās izveidot zaļās zonas.

Jaunās ES mēroga biodaudzveidības stratēģijas uzdevumi

Stingrāk jāaizsargā ES vēl palikušie pirmatnējie un senie meži un 2021. gadā jānosprauž juridiski saistoši dabas atjaunošanas mērķrādītāji.

Izveidot aizsargājamās teritorijas, kas aptvertu vismaz 30 % no zemes platības un 30 % — jūras platības Eiropā.

Visā Eiropā atjaunot degradētās ekosistēmas uz sauszemes un jūrā;

Lauksaimniecības zemēs plašāk izmantot bioloģiskās lauksaimniecības paņēmienus un biodaudzveidības ziņā augstvērtīgus ainavas elementus;

Apturēt un pretējā virzienā pavērst apputeksnētāju iznīkšanu;

Līdz 2030. gadam par 50 % samazināt pesticīdu izmantojumu un to radīto apdraudējumu;

Vismaz 25 000 km upju atjaunot līdz stāvoklim, ka tās ir brīvi plūstošas;

Līdz 2030. gadam iestādīt 3 miljardus koku.

Biodaudzveidības vajadzībām katru gadu rast 20 miljardus eiro no dažādiem avotiem — ES fondiem un valstu un privātā finansējuma. Dabas kapitāla un biodaudzveidības apsvērumi tiks integrēti darījumdarbības praksē.

Panākt, ka globālās biodaudzveidības krīzes risināšanā ES ir viena no pasaules līderēm. Komisija mobilizēs visus ārējās darbības instrumentus un starptautiskās partnerības, lai 2021. gadā Bioloģiskās daudzveidības konvencijas Pušu konferencē vienotos par jaunu un vērienīgu ANO Bioloģiskās daudzveidības globālo satvaru.

Biodaudzveidība ir ekonomiski izdevīga

No dabas ir atkarīga vairāk nekā puse no pasaules IKP — aptuveni 40 triljoni eiro.

Dabas atjaunošana būs centrālais elements ES atveseļošanas plānā, kura uzdevums ir korona vīrusa pandēmijas seku pārvarēšana un kurš pavērs tūlītējas uzņēmējdarbības un investīciju izdevības, kas ļaus atjaunot Eiropas ekonomiku.

Izmantota informācija no Eiropas Komisijas mājaslapas: ec.europa.eu.

VIENA LATGALES MEŽSAIMNIEKA STĀSTS

Juris Pridāns, meža īpašnieks, kurš saimnieko Ļukšu pagastā saimniecībā "Pridkolni", pēc profesijas ir ģeogrāfijas skolotājs.

Juris Pridāns absolvējis Rēzeknes 1. vidusskolu, Viļņas Valsts universitātes Dabas zinību fakultāti. Rēzeknes Augstskolā (tagad – Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija) iegūts vides inženiera maģistra grāds. Ģeogrāfijas skolotājs gandrīz ar 20 gadu stāžu, savā profesijā nomainījis savu vidusskolas ģeogrāfijas skolotāju. Meža īpašniekam ir vairāki hobbiji – makšķerēšana, medības (pašlaik medī medību klubā "Loči"), kā arī sava meža apsaimniekošana.

Pastāstiet, lūdzu, par savu meža īpašumu!

Mana īpašuma kopējā platība ir 15,4 ha, no kuriem 11,32 ha ir mežs, kas sastāv gan no jaunaudzēm, gan pieaugušiem mežiem. Līdz ar to man darba netrūkst. Īpašums atrodas aptuveni 15 kilometrus no Ludzas, Ļukšu pagastā, Petrovsku sādžā. Līdz ar valsts neatkarības atjaunošanu īpašumu esmu iegūvis, mantojot to no sava vectēva Pētera.

Kā jūs nolēmāt pievērsties meža apsaimniekošanai?

Sakopt vectēva mantoto īpašumu mani mudināja dziļa cieņa pret vectēva agrāko darbu, kā arī vēlme būt sava īpašuma, sava meža saimniekam. Vectēvs purvaines nosusināšanai mežā raka meliorācijas grāvi ar lāpstu. Zemi vienmēr var pārdot – bet vai tikpat viegli ir to dabūt arī atpakaļ? Diemžēl ne. Līdz ar to mans vectēvs saimniekoja, un tagad es arī turpinu to darīt tālāk.

Vai esat izmantojis kādu ES projektu, atbalstu?

2000. gadā esmu realizējis SAPARD projektu, kura rezultātā tika apmežoti 7 ha lauksaimniecības zemes ar parasto priedi, ko nākamajā projektā arī atzaroju kā nākotnes kokus. Esmu izmantojis 2016.–2017. gadā pieejamo atbalstu jaunaudžu retināšanai, izkopjot 4,4 ha jaunaudžu. Tika īstenots arī atbalsta pasākums "Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana", kura ietvaros ir veikta jaunaudžu kopšana 7 ha platībā. Projekta ietvaros esmu ieguvis arī benzīna motorzāģi, krūmgriezi. Nupat 2020. gadā, izmantojot MKPC piedāvāto konsultācijas projektu, tika veikta viena nogabala augošu koku uzmērīšana ar cirsmas novērtējumu, lai tajā veiktu kailcirti.

Ar kādām problēmām esat saskāries meža apsaimniekošanā?

Manā īpašumā ir stādītas bērzu un priežu jaunaudzes, līdz ar to viena no sāpīgākajām problēmām ir lielo pārnadžu

Foto: Maikls Mūrmanis

**Juris Pridāns
pašu stādītā bērzu audzē**

postījumi. Tika veikti postījumu novērtējumi, rakstīti iesniegumi atbilstošajām instancēm, lai palīdzētu risināt šo problēmu, kas arī bija viens no iemesliem kļūt par mednieku. Bet nu, kā lai saka, šī problēma ir ne tikai mana personiskā, bet arī valsts mēroga. Lielo pārnadžu limitu nomedīšanai vajadzētu palielināt vai arī samazināt minimāli nepieciešamo platību, no kuras var sākt medīt aļņus. Vai arī uz postījumu pamata izsniegt papildu atļaujas. Es kā mazais meža īpašnieks finansiāli neesmu spējīgs uzbūvēt žogu, kuru tāpat, ja gribēs, lieli meža dzīvnieki spēs pārvarēt un iekļūt manās "garšīgajās" jaunaudzēs (*smejas*).

Vienā no īpašuma nogabaliem pie ezera esmu atklājis bebru graužtus postījumus, nograuztas pat vecās egles.

Esmu saskāries arī ar skujbiri savā meža īpašumā, taču kopumā ar šo slimību veiksmīgi tika galā pati māte daba, un viss beidzās veiksmīgi.

Protams, ir palīdzējuši LLKC un MKPC rīkotie semināri, kuros iespējams uzzināt kaut ko jaunu un izrunāt jautājumus, par ko šaubījos vai arī nezināju.

Kas jums kā meža īpašniekam būtu svarīgi, lai savu īpašumu apsaimniekotu vēl labāk?

Efektīvāka medību likumdošana, jo lielo pārnadžu ir ļoti daudz, un speciāla žoga uzstādīšana, lai novērstu lielo pārnadžu postījumus, prasa lielus līdzekļus.

Sapnis būtu iegādāties kādu mazgabarīta tehniku. Piemēram, no sirds vēlētos iegādāties meža apsaimniekošanai paredzētu kvadraciklu ar tam pielāgotu piekabi un visu vajadzīgo aprīkojumu. Tas palīdzētu apsaimniekot mežu. Tāpat nav vairs tie jaunības gadi. Plus – šāda tehnika stimulētu vēl vairāk darīt vai palīdzēt kādam lāga kaimiņam, kuram arī šī tehnika varētu noderēt.

Protams, liels atbalsts būtu palīdzība iegādāties stādus par mazāku cenu, kā arī atbalsts ne tikai lauksaimniecības zemju apmežošanai, bet arī cirsmu atjaunošanai ar stādāmo materiālu no stādudzētavām. Arī atbalsts jaunaudžu kopšanai būtu ļoti noderīgs.

Viss atduras pret naudu, bet tās ir tik, cik tā ir. Līdz ar to tiem meža īpašniekiem, kuriem trūkst šī darba spara vai stimula, dažāda veida atbalsta programmas noteikti liktu aizdomāties, kā arī rīkoties!

Ko jūs novēlētu citiem meža īpašniekiem, un kādi būtu ieteikumi?

Novēlu uzņēmību darīt Latviju vēl zaļāku. Un neizmirst, ka meža nozare ir viena no galvenajām tautsaimniecības nozarēm. Mežs vienmēr būs kā banka, kas var izglābt grūtā situācijā. Kā teiktu mans tēvs, kurš kopā ar mammu daudz palīdzēja saimniekošanas iesākumā: "Kaut cik jau nu tu nopelnīsi un maizīti būsi paēdis, ja pienāks kādi drūmāki laiki tavā dzīvē."

**Maikls Mūrmanis,
MKPC, Ludzas nodaļa**

ES projekta ietvaros atzarota priežu jaunaudze

PAGĀTNES ATSKAŅAS PRIEŽU MEŽAUDZĒS

Nereti dodoties mežā pie meža īpašniekiem, vecās priežu mežaudzēs var pamanīt uz koku stumbriem daļēji aizaugušas rētas. Nezinājumiem varētu šķist, ka koks ir traumēts kādu ārējo faktoru ietekmē, piemēram, uguns vai meža dzīvnieku bojājumi. Taču patiesībā tās ir cilvēku apzinātas rīcības sekas – atsveķošanas rētas.

Pirms otrās brīvvalsts sākuma parastās priedes mežaudzēs tika veikta atsveķošana, taču tās pirmsākumi Latvijā ir mēļējami pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados. Priežu sveķi ir ļoti vērtīgs izejmateriāls kolofonijā, terpentīnā un citu tautsaimniecībai nepieciešamu produktu ražošanai. Tāpēc visas sveķu ieguvei derīgās priežu mežaudzes pirms nociršanas maksimāli izmantoja šim nolūkam, vismaz desmit gadus pirms mežaudze ir saņiegusi galvenās cirtes vecumu.

Atsveķošanas process tajā laikā bija fiziski grūts un sarežģīts darbs. Priedes kokā ar skrīpstu garā kātā iegrieza rievās. Līdz ar to koks sajuta stresa brīdi un, sevi pasargājot, izdalīja sveķus. Lai sveķus savāktu, izmantoja sveķu uztvērējus, piltuves. Sveķu daudzums bija atkarīgs no dažādiem faktoriem, no kuriem būtiskākais ir gaisa temperatūra. Līdz ar to 200 gra-

mu piltuve sveķu savākšanai varēja pietecēt no dažām dienām līdz pat nedēļai.

Atsveķošanas process Latvijā beidzās līdz ar otrās brīvvalsts sākumu, kad izjuka Padomju Savienība un arī tirgus, kur šo produktu realizēt. Tas vairs nebija rentabli.

Mūsdienās atsveķošana vēl aizvien notiek citās pasaules valstīs, taču pie mums šī darbība ir liegta un sodāma, jo tā ir augošu koku bojāšana. Mežaudzes, kas saglabājušas līdz mūsdienām, ir kā kultūrvēsturisks objekts, kurš ir jāsaglabā. Mežā šie koki ir dzīvotspējīgi un saudzējami.

Andris Vīrs,

MKPC Ziemeļvidzemes nodaļa

AUGOŠU KOKU CIRSMU IZSOĻU PĀRDOŠANAS REZULTĀTI

Izsoļu portālā www.mezabirza.lv 2020. gada aprīlī un maijā veiksmīgi noritējušas 32 izsoles, ir pārdoti 90 ha meža cirsma ar kopējo koksnes krāju 17 682 m³. Kopumā izdarīti 460 solījumi.

Cirsmu cenu apskats 2020. gada aprīlī un maijā:

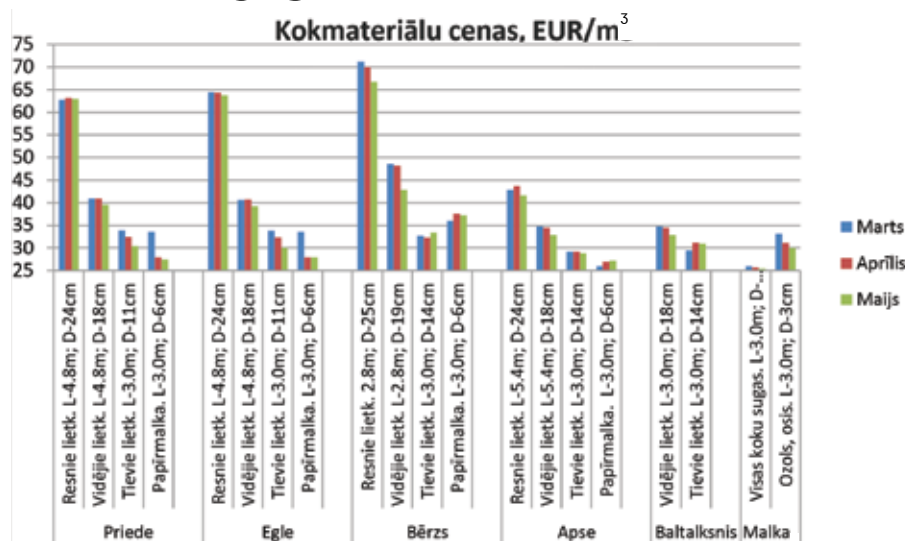
- Skuju koku cirsmas (vismaz 70 % skuju koku īpatsvars) cenas no 37,09 līdz 42,73 EUR/m³, vidējā svērtā cena šādām cirsām 40,53 EUR/m³;
- Jaukto koku cirsmu (skuju koku īpatsvars 40 – 60 %) cenas svārstās no 16,97 līdz 33,92 EUR/m³, vidējā svērtā cena 26,27 EUR/m³;
- Lapu koku cirsmu (valdošā suga: bērzs vismaz 70 %) cenas bija no 18,86 līdz 32,04 EUR/m³, vidējā svērtā cena 23,70 EUR/m³;
- Lapu koku cirsmas (bērzs, apse, melnalksnis) cenas svārstās no 9,70 līdz 23,19 EUR/m³, vidējā svērtā cena 15,73 EUR/m³;
- Lapu koku cirsmas (valdošā suga baltalksnis vairāk nekā 50 %) cenas no 12,72 līdz 19,54 EUR/m³, vidējā svērtā cena 16,34 EUR/m³.

Vēlamies informēt, ka Meža biržas klientu ērtībai portālā notikušas vairākas izmaiņas. Izsoļu pārdevējiem krietni samazināta izsoļu ieviešanas maksa. Tagad tie ir 25 "čiekuri" (30,25 EUR) neatkarīgi no izsoles lieluma. Savukārt pircējam vairs netiek piemērota solījuma maksa. Komisijas maksa saskaņā ar cenrādi jāmaksā tikai izsoles uzvarētājam. Lai izsoles procesu padarītu lietotājam ērtāku, ieviesta iespēja solīt automātiski – tikai jānorāda sava maksimālā cena par izsoli, un sistēma pakāpeniski solīs klienta vietā.

Aicinām ielūkoties arī mūsu Facebook lapā Meža birža, kur regulāri ir apkopota izsoļu statistika un informācija par aktualitātēm.

Karīna Jakovina, SIA "Mezabirza"

APAĻO KOKMATERIĀLU CENU TENDENCES

Aplūkojot AS "Latvijas Valsts meži" publiski pieejamās apaļo kokmateriālu un "Meža Avīze" papīrmalkas cenas (pie ceļa) no 2020. gada marta, var secināt, ka turpinās kokmateriālu cenu lejupslīde gandrīz visiem kokmateriālu sortimentiem. Šī cenu lejupslīde ir skaidrojama ar ārkārtas situāciju pasaulē, kuras dēļ tiek iespaidots kokmateriālu pieprasījums gan Latvijā, gan ārvalstīs. Pašlaik sarežģīti prognozēt, kādas būs kokmateriālu cenas turpmākajos mēnešos, bet pēc ārkārtas situācijas atcelšanas varētu būt sagaidāms cenu pieaugums.

Apaļo kokmateriālu sortimentu vidējās cenu izmaiņas laika periodā no marta līdz maijam, %:

Resnās lietkoksnes cenu kritums ir no

-3,76 % līdz 2,08 % kāpumam atkarībā no koku sugas, vidējās cenu izmaiņas sortimentu klasei mēnesī ir -1,31 % kritums;

Vidējās lietkoksnes cenu kritums ir no -12,51 % līdz 0,25 % kāpumam atkarībā no koku sugas, vidējās cenu izmaiņas sortimentu klasei mēnesī ir -2,61 % kritums;

Tīvās lietkoksnes cenu kritums ir no -7,83 % līdz 5,45 % kāpumam atkarībā no koku sugas, vidējās cenu izmaiņas sortimentu klasei mēnesī ir -1,94 % kritums;

Papīrmalkas cenu kritums ir no -3,85 % līdz 4,48 % kāpumam atkarībā no koku sugas, vidējās cenu izmaiņas sortimentu klasei mēnesī ir -2,13 % kritums;

Malkas cenas kritums ir vidēji -1,01 % mēnesī un ozola, oša malkas cenas kritums ir vidēji -1,08 % mēnesī.

JAUTĀJUMI PAR MIZGRAUŽIEM

Meža īpašnieki interesējas, kas jāņem vērā, uzmanot egļu astonzobu mizgrauzi, kādas metodes izmantot to aizsardzībai. Uz jautājumiem atbild Valsts meža dienesta inženieris meža aizsardzības jautājumos **Oskars Zaļkalns**.

? *Kā darbojas feromonu slazdi?*
Dabā mizgrauži paši ražo pulcēšanās jeb agregācijas feromonu, lai sazinātos ar pārejiem. Mizgraužiem ir tāda īpatnība – vaboles sazinās savā starpā un, ja kokā ir pietiekami daudz kaitēkļu, izdala nākamo feromonu, ka koks ir aizņemts. Egļu astonzobu mizgraužu pirmā paaudze invadē koka lejas daļu – divus metrus no egļu stumbra sakņu kakla un augstāk. Kad izšķilsies otrā paaudze, kaitēkļi ies augstāk – koka augšējā trešdaļā. Ja jūlija beigās vai augusta sākumā zem mizas atradīsiet gaiši brūnu vaboli, tā jau būs otrā paaudze. Mizgraužiem nepatīk lietains, vējains un auksts laiks. Kaitēklis var attīstīties arī celmos, bet tur veido divas trīs kolonijas.

Slazdos ievieto feromonu, kas izdala smaržu, uz kuru nāk gan tēvi, gan mātes. Feromonu slazdus liek cirstmās (izcirtumos, kas cirsti ne agrāk par decembri) pa trīs, pieciem vienā grupā, kurās skuju koku ciršanas atliekas ir vairāk par 25 % no kopējā ciršanas atlieku daudzuma un 500 metru attālumā no audzes ir citas vērtīgas egļu mežaudzes. Slazdus nedrīkst izvietot tuvāk par 30 metriem no augošām egļu audzēm, kuru caurmērs virs 16 cm.

? *Vai meža īpašniekiem ir pieejami feromonu slazdi mizgraužu ķeršanai, un kur tos var nopirkt?*

Privātpersonas feromonus nevar nopirkt, jo Latvijā tie nav reģistrēti augu aizsardzības līdzekļu reģistrā un nepieciešama iekreizēja ieviešanas atļauja. Privātpersonām tas nav pieejams. Ja amatpersona uziet cirstmā slazdu ar nemarķētu feromonu slazdu, var saņemt sodu par neregistrētu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu. Atļaujas feromonu slazdus lietošanai ir saņēmis Valsts meža dienests (VMD), AS "Latvijas Valsts meži" un Meža pētīšanas stacija.

? *Kā rīkoties, ja meža īpašumā konstatēti mizgraužu postījumi un situācija dabā atbilst nosacījumiem feromonu slazdu izvietojumam?*

Meža īpašniekam jāvērsas VMD mežniecībā ar iesniegumu, lūdzot izvērtēt iespēju izvietot mizgraužu slazdus un norādīt kadastru, kvartālu, nogabalu. Dabā to

Meža īpašnieki mācībās Rendē iepazīst mizgraužu vairošanās un

apskata mežzinis, vai platība ir atbilstoša, un katrā mežniecībā ir apmācīts cilvēks, kas izvietos slazdus.

? *Ja īpašumā ir trīs četras izgāztas un nokaltušas egles, cik ilgi tās var turēt mežā?*

Ja nav laika egles izvākt no meža, tās var nomizot, mizas nolikt ar balto lūksnas pusi uz āru. Ja stumbru sazāgē klučīšos, tad vaboles arī iekalst.

? *Ko darīt, ja egļu audzē ir kāds invadēts egļu puduris?*

Ja ir pilnīgi sausas egles, var cirst, ja ir zaļas egles un redzami brūni graužumu "milti", nerekomendē cirst vasarā, jo veidojas vīstoša koka, terpēnu smarža, kas pievilina mizgraužus. Varētu sākt cirst no 15. augusta, jo izlidošana ir mazinājusies un risks – tuvu nullei. Ja redzams, ka blakus eglēs ir ieskrejas un milti, bet koks vēl ir zaļš, tas arī jācērt nost.

? *Vai var veikt mežizstrādi vasaras periodā?*

Nekādā gadījumā neiesaka to darīt, jo terpēnu smarža pievilina kaitēkļus.

? *Putnu būri un skudru pūžņi var palīdzēt iznīcināt kaitēkļus?*

Putnu būru izvietošana ne pārāk līdz. Zilītes kaut ko apēd, kas ir aiz mizas, to vairāk varētu attiecināt uz vabolēm, kas ziemo kokā. Putni nebūs lielākie dabiskie ienaidnieki. Efekts būs, bet ne tieši uz mizgrauzi, ļoti iespējams, ka izķers citus meža kaitēkļus.

? *Vai egļu sveķošanās ir saistīta ar mizgraužu invāziju?*

Nav teikts, ka tas saistīts ar mizgrauzi, iespējama kāda bakteriālā infekcija, kas veicina sveķošanos. Ļoti retos gadījumos sveķošanās liecina par mizgrauža klātbūtni. Mizgrauzis zem mizas ienes zilējuma sēni, kas nobloķē sveķu veidošanos, un koks vairs nesveķo. Jāskatās, kas ir izsaucis sveķošanos, tur var būt vairāki citi iemesli.

? *Kādas prognozes mizgraužu attīstībai?*

Nav bijusi tāda pieredze, kad ziemā nav bijis sals. Mizgrauzis pārziemo līdz -28 grādi. Ja turpināsies slapjais laiks, tad nebūs tik bīstami. Neliels daudzums fonā saglabāsies. Kurzemē, Zemgalē un Sēlijā būs samērā mierīgi. Vidzemē varētu būt vairāk. Viss atkarīgs no laika apstākļiem. Ja jūlijs būs silts un sauss, jāskatās, kas nāks ārā no pirmās paaudzes dējuma. Tad arī prognozēsim, ko varam sagaidīt šovasar. Galīgi atslābt nevar un ir jāuzmanās.

Oskars Zaļkalns neiesaka meža īpašniekiem veidot monokultūras, jo katrai koku sugai ir savi kaitēkļi un slimības, kas palielina audzēšanas risku. Labāk būtu audzēt miksētu mežu ar vairākām koku sugām. Speciālists aicina atcerēties egles dabisko bioloģiju un veidot dažāda vecuma audzes, kas samazinās postījuma risku. 🌲

MKPC MEŽA KONSULTANTI SPECIALIZĒJAS EGĻU ASTONZOBU MIZGRAUŽA BOJĀJUMU NOVĒRTĒŠANĀ

Foto: Valdis Usne

Meža konsultāciju pakalpojumu centra (MKPC) speciālistiem ir noslēgušās mācības par egļu astonzobu mizgrauža (*Ips typographus*) bojājumu atpazīšanu, izplatības ierobežošanas pasākumu plānošanu un realizāciju. Mācībās tika ietvertas gan Valsts meža dienesta inženiera meža aizsardzības

Foto: Valdis Usne

Zem egles stumbra mizas labi jūtas otrā mizgraužu paaudze

bas jautājumos Oskara Zaļkalna praktiskās un teorētiskās nodarbības, gan LVMI “Silava” vadošā pētnieka Agņa Šmita video apmācību materiāla apguvi.

Pēc mācību beigšanas MKPC pašlaik ir deviņi speciālisti, kas privāto mežu īpašniekiem un apsaimniekotājiem piedāvā konsultācijas par egļu astonzobu mizgrauža postījumu novērtēšanu, ierobežojošo pasākumu plānošanu un nepieciešamo sadarbību ar citām valsts institūcijām.

Tuvākajā laikā arī privāto mežu īpašniekiem būs pieejamas MKPC organizētās mācības par egļu astonzobu mizgrauža bojājumu atpazīšanu, preventīvajiem pasākumiem mežā un kaitēkļu izplatības ierobežošanas pasākumiem. Mācības norisināsies visos reģionos. Precīzāka informācija par mācību norises vietām un laikiem pieejama mājaslapā: www.mkpc.llkc.lv Sadaļā Apmācības.

attīstības ciklu

APSEKOJIET SAVAS EGĻU AUDZES UN AIZPILDIET ANKETU!

Egļu astonzobu mizgrauzis tiek uzskatīts par agresīvāko un bīstamāko egļu audžu kaitēkli Latvijā, kurš var invadēt ne tikai novājinātas egles, bet arī pilnīgi veselus kokus, ja savairojas lielā skaitā. Visbiežāk tā skaits pastiprināti palielinās pēc vējgāzēm, taču kaitēklis var kolonizēt arī citādā veidā novājinātas egles.

Ja pastāv labvēlīgi laika apstākļi, arī 2020. gada sezonā egļu astonzobu miz-

grauzis varētu turpināt savairoties, jo pagājušajā gadā šī kaitēkļa populācija bija palielinājusies vairāk kā divas reizes. Lai nepieļautu plašu egļu astonzobu mizgrauža savairošanās iespēju, nepieciešama precīza informācija par egļu astonzobu mizgrauža izplatību! Tāpēc lūgums meža īpašniekiem – apsekojiet savas egļu audzes un aizpildiet anketu par mizgrauža bojājumiem! Anketa pieejama www.vmd.gov.lv.

Valsts meža dienests aicina meža

īpašniekus:

veikt īpašumā esošo egļu audžu apsekošanu;

apsekot 50 gadu vecas un vecākas egļu audzes;

aizpildīt anketu mizgrauža bojājumu uzskaitē.

Informācija par mizgraužu izplatību nepieciešama, lai būtu iespējams apkarot šo kaitēkli un varētu īstenot rīcības plānu egļu mežaudžu aizsardzībai.

MEŽU ĪPAŠNIEKIEM RADĪTA IZGLĪTOJOŠA FILMA PAR EGĻU ASTONZOBU MIZGRAUZI

AS “Latvijas Valsts meži” (LVM) un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts (LVMI) “Silava” radījuši izglītojošu filmu mežu īpašniekiem, kurā pieredzējuši eksperti dalās padomos, kā atpazīt mizgrauža invadētos kokus, kad un kā rīkoties, lai mazinātu egļu kaitnieka tālāko izplatību, un kā minimizēt riskus meža audzēšanā.

LVMI “Silava” vadošais pētnieks Agnis Šmits skaidro, kas ir egļu astonzobu mizgrauzis, kādu postu tas spēj nodarīt egļu audzēm un kādēļ tam jāpievērš uzmanība. “Liela uzmanība jāpievērš egļu audzēm, kas vecākas par 50 gadiem. Ja mizgrauzis ir ieperinājies audzē, tā vairs nebūs glābjama. Ar tās savlaicīgu nociršanu var glābt blakus esošās vēl nebojātās audzes,” skaidro A. Šmits.

“Mizgraužu ierobežošanas pasākumi pārsvarā skar bojāto koku ciršanu un savlaicīgi sagatavotā skuju koku sortimenta izvešanu no meža vasaras mēnešos. Atkarībā no bojāto koku apjoma veicama sanitārā izlases cirte vai cirte, saņemot Valsts meža dienesta sanitāro atzinumu. Veicot koku ciršanu vienlaidus platībā, papildu sagatavoto sortimentu var izman-

tot kā ķeramkokus, nodrošinot, ka lidojošie mizgrauži šo sortimentu izmanto attīstībai, kā arī izvietot feromonu slazdus lidojošo vaboļu ķeršanai,” skaidro LVM Meža aizsardzības un ugunsdzēsības nodaļas vadītājs Edijs Leišavnieks.

Savukārt pieredzējušais mežkopis Kaspars Riže stāsta, ka, atjaunojot mežu, būtiski ir izvēlēties kvalitatīvus stādus, nevajadzētu stādīt jaunos stādus pārāk cieši, un tad, kad egles paaugušās un sāk konkurēt savā starpā, jāretina pamatsuga, panākot 2 līdz 2,5 metru attālumam starp augošajiem kokiem. Tad jāļauj audzei augt līdz kopšanas cirtes veikšanas brīdim un jāveic atjaunošanas cirte.

Izglītojošo filmiņu var noskatīties mājas lapā www.lvm.lv

MEŽS PĒC UGUNSGRĒKA

Neizbēgami klimats mainās, un, turpinoties sausuma periodiem, pastāv risks, ka meža ugunsgrēku skaits un skartā platība pieaugs.

No ekoloģiskā viedokļa raugoties, uguns rada daudzveidīgu meža struktūru, savukārt no ekonomiskā viedokļa tas var radīt lielus zaudējumus meža īpašniekam. Latvijā meža ugunsdrošības uzraudzību un meža ugunsgrēku atklāšanu, ierobežošanu un likvidēšanu veic Valsts meža dienests (VMD). Lai sekmīgi veiktu šo darbu, visā valstī ir izvietoti meža ugunsnovērošanas torņi, meža ugunsdzēsības staciju tīkls, kā arī noteikts ugunsnedrošais periods. Valsts meža dienests šogad visā valsts teritorijā šī perioda sākumu noteicis jau no 24. aprīļa. Tāpat arī katru dienu sociālajos tīklos varam sekot līdzi, cik meža ugunsgrēki ir izcēlušies.

Galvenais meža ugunsgrēku iemesls ir un paliek cilvēka apzināta vai neapzināta rīcība. Katrs no mums var ierobežot ugunsgrēku skaitu un izplatību, ja ievērosim VMD noteiktos ugunsdrošības pasākumus, uzturoties mežos un purvos, – nemest degošus vai gruzdošus sērkokciņus, izsmēkus vai citus priekšmetus, nekurināt ugunskurus, izņemot īpaši ierīkotas vietas, kas nepieļauj uguns izplatīšanos ārpus šīs vietas, neatstāt ugunskurus bez uzraudzības, nededzināt atkritumus, nebraukt ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem pa mežu un purvu ārpus ceļiem, kā arī neveikt jebkuru citu darbību, kas var izraisīt ugunsgrēku.

Tāpat arī meža īpašniekam ir iespēja veikt preventīvos pasākumus, lai ugunsgrēka gadījumā tas strauji neizplatītos un ātri tiktu likvidēts. Meža īpašumā vēlams veidot mineralizētās joslas, uzturēt kārtībā meža ceļus un izveidot brīvi pieejamas ugunsdzēsības ūdensņemšanas vietas. Šie objekti var pasargāt ne tikai jūsu meža īpašumu, bet arī kaimiņi. Ja uguns tomēr ir skārusi meža īpašumu, īpašnieka pienākums ir uzraudzīt degušo platību arī pēc liesmu nodzēšanas.

Pēc ugunsgrēka

Pēc ugunsgrēka meža īpašniekam ir iespēja platību atjaunot, stādot vai ļaut tai atjaunoties dabiski. Tas, kā norisināsies platības atjaunošanās, ir atkarīgs no dažādiem meža augšanas apstākļiem un no tā, cik postoša ir bijusi uguns. Veicot pētījumu bakalaura darba ietvaros dabas liegumā "Stiklu purvi", secināts, ka mēt-

rājā, parastās priedes audzē, kur tā ir pilnībā nopostīta pēc intensīvā ugunsgrēka 2018. gada jūlijā un augustā, pirmās koku sugas, kas dabiski atjaunojās, bija purva bērzs un parastā apse.

Šīs sugas ir spējīgas izplatīties lielos attālumos ar vēja palīdzību no blakus esošām audzēm, tāpēc jau šobrīd vērojams liels šo koku sugu īpatsvars, turpre-

dažādas vietai neraksturīgas augu un koku sugas, kas izplatās ar putnu, dzīvnieku vai vēja palīdzību.

Ja uguns nav bijusi postoša, tad kokaudze paliek dzīva, ar zemsedzes vai pameža bojājumiem, kas spēs ātri atjaunoties. Savukārt, ja mežaudze pati nevar atjaunoties un koku augšanas spēja ir zudusi, mežs būs jānociet.

Par šādu platību atjaunošanu meža īpašnieks var saņemt ES atbalstu pasākuma "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana" ietvaros. Pieteikšanos pasākumam izsludina Lauku atbalsta dienests. Atbalstu piešķir par meža atjaunošanu platībā, kurā atbilstoši Valsts meža dienesta atzinumam ir konstatēts ugunsgrēks.

Rūpēsimies par Latvijas mežiem un nepieļausim uguns izcelšanos. Ja uguns tomēr ir izcēlusies un to nodzēst nav iespējams, nekavējoties jāziņo pa tālruni 112, kā arī pašam steidzīgi jāpamet ugunsgrēka vieta.

Vairāk par meža ugunsgrēkiem var uzzināt Meža konsultāciju pakalpojumu centra izveidotajā Kurzemes e-semināra sadaļā Oskara Zaļkalna prezentācijā.

(Raksts sagatavots pēc Valsts meža dienesta pieejamās informācijas un D. Supes bakalaura darba "Veģetācijas atjaunošanās gadu pēc uguns traucējuma ietekmes parastās priedes Pinus sylvestris L. mežos dabas liegumā "Stiklu purvi""/Jelgava: LLU, 2020.)

Diāna Supe,

MKPC Ziemeļaustrumu nodaļa

**Meža īpašnieks
var veikt preventīvos
pasākumus, lai
ugunsgrēka
gadījumā tas strauji
neizplatītos**

tī parastās priedes sējeņi ir nelielos daudzumos, vērojami arī daži parastā ozola un kārklu sējeņi. Tā kā parastās priedes mežos uguns pēc būtības ir dabiskais traucējums, pēc pāris gadiem platībā atkal dominēs parastā priede. Būtiski ir atzīmēt, ka šajā platībā vērojama ūdens uzkrāšanās augsnes virsējos slāņos, jo koki, kas lielākoties uzņēma ūdeni augšanai, vairs nav spējīgi to darīt. Tāpat gaisma audzē nonāk daudz vairāk, kas veicina gaismas prasīgu augu un koku sugu ieviešanos. Tāpēc meža īpašniekam jārēķinās, ka degušajās platībās var sākt augt graudzāles un sīkkrūmi, kā arī

NEPARASTĀS ĒDAMĀS SĒNES

Sēnes ir milzīga dzīvo organismu valsts – to sugu skaits uz Zemes varētu būt vairāk nekā piecas reizes lielāks nekā augu sugu skaits.

Sēnes ir galvenās augu atlieku noārdītājas uz Zemes, savukārt tās pašas kalpo par barību visdažādākajiem organismiem – no sīkā sēņoņiņa kāpura līdz pat alnim. Tās veiksmīgi iekļaujas barības ķēdēs arī bez cilvēka palīdzības.

Barības ķēdēs tiecas iekļauties arī sēņotājs, tomēr parasti uzturā lietoto sēņu sugu skaits ir neliels – 20–50 sugas. Parasti tiek lasītas gailenes, bērslapes, dažādas bekas – apšubekas, baravikas, bērzubekas.

Kādēļ tik maz sēņu sugu izpelnās sēņotāju uzmanību?

Iemesli ir dažādi. Parasti sēņotāji pazīst ļoti maz sēņu sugu. Piesardzība, protams, ir laba lieta, un sēni, par kuru nav drošas pārliecības, ka tā ir ēdama, labāk grozā nelikt. Tomēr aizvien iecienītas ir cūcenes, kuras skandināvi atzīst par nelietojamām, jo tās satur kancerogēnas vielas.

Daudzas ēdamās sēņu sugas ir reti sastopamas. Nav lielas cerības piesēņot grozu ar sēnēm, kurām ir tikai dažas atradnes visā valstī. Liela daļa sēņu ir grūti atšķiramas no citām līdzīgām. Sēņotājs lasa vienkārši bērslapes, nenojauzdams, ka to sugu skaits Latvijā pārsniedz simtu, un patiesībā viņa grozā ir nevis viena bērslapju suga, bet gan kāds desmits.

Ne jau visas sugas, kas literatūrā tiek atzītas par ēdamām, tiešām ir vērts ēst. Daudzas no tām ir sīkas, kā, piemēram, graudcepurītes, čiekursēnes, piltuvenes, citas stipri gļotainas un lipīgas (gliemezenes, zeltkātes). Ne visas ir garšīgas, daļa lietojama tikai kopā ar citām nelielos daudzumos, bieži vien nepieciešama īpaša iepriekšēja apstrāde – vārīšana, mērcēšana, žāvēšana.

Varbūt nogaršot kaut ko neparastāku?

Visdrošāk, protams, lasīt tikai labi pazīstamas sēnes, tomēr ieteicams pa reizei nogaršot arī kaut ko neparastāku.

Viena no visgaršīgākajām sēnēm ir **porcelāna tintene** (*Coprinus comatus*). Cepurīte līdz 8 cm plata, cilindriskā, balta, pārklāta ar biežām, baltām zvīņām. Lapiņas sākumā baltas, vēlāk iesārtas, visbeidzot pārvēršas melnā, tintei līdzīgā masā. Mīkstums sākumā balts, vēlāk sārtojas, tad melnē. Kātiņš balts, cauruļveidīgs, ar pārbīdāmu gredzenu. Sastopama rudenī, ļoti bie-

ži dārzos, parkos, grāvmalās, zālajos, labi mēsloātā augsnē. Tintenes jāievāc tikai ļoti jaunas, kamēr lapiņas vēl nav sākušas mainīt krāsu, un tūdaļ jācep. Atšķirībā no daudzām citām sēnēm tās nemaz nav sīkstas, ar maigu garšu, atgādina ceptu olas baltumu. Tinteņu vākšanu sarežģī tas, ka pilsētas apstādījumos tās nedrīkst vākt piesārņojuma dēļ, bet, vedot no tālienes, tās jau pa ceļam kļūst vecas. Tintenes nedrīkst lietot kopā ar alkoholu, jo tad iespējama saindēšanās.

Ēdams ir arī Latvijas lielākais pūpēdis – **milzu apaļpūpēdis** (*L. angermannia gigantea*). Auglķermenis balts, vēlāk iedzeltenš, ar gludu apvalku, izaug 20–50 cm diametrā, bet var pārsniegt arī metru un svērt vairākus kilogramus (līdz pat 10 kg). Ēdami tikai jauni auglķermeņi, kamēr vēl nav attīstījušās sporas. Sastopams vasarā un rudenī auglīgās augsnēs mežmalās, laucēs, pļavās, krūmājos, ganībās, reizēm lielās grupās.

Vienas no interesantākajām sēnēm, ar ko pārsteigt viesus, ir diezgan bieži mežos un krūmājos, auglīgās augsnēs sastopamie **parastie zemestauki** (*Phallus impudicus*). Jauns auglķermenis ir vistas olas lielumā, balts, ar saknei līdzīgiem micēlija pavedieniem pie pamatnes. Auglķermeņa apvalks

– perēdijs vēlāk saplīst un no “olas” dažu stundu laikā izaug dobs, sūkļains kātiņš – receptākuls ar zaļu, irdenu, gļotainu masu (glebu) klātu cepurītes veida paplašinājumam galā. Apvalka atliekas paliek pie kātiņa pamatnes kā maksts. Auglķermenis izdala ļoti nepatīkamu maitas smaku, kas mežā jūtama vairāku simtu metru attālumā. Smaka pievilina mušas un citus kukaiņus, kas neilgā laikā glebu noēd, tā palīdzot izplatīties sēnes sporām. Ēdami ir tikai jauni, olveida auglķermeņi, svaigā veidā sagatavojot salātos. “Olām” noņem apvalku, kopā ar visu gļotu slāni sagriež mazos gabaliņos, pievieno eļļu, etiķi, sāli, piparus vai vēl citas garšvielas pēc izvēles. Garšo neparasti, nezinātais nepateiks, ka tās ir sēnes. Zemestaukus izmanto arī tautas medicīnā.

Jumjupūpēži pieder pie beku rindas, bet pēc ārējām pazīmēm atgādina pūpēžus. Bieži sastopams **iedzeltenais jumjupūpēdis** (*Rhizopogon luteolus*). Auglķermeņi ir valrieksta, līdz vistas olas lielumā, netīri dzeltenī, tiklveidā klāti ar hifu pavedieniem (kā ar diegu nosaitēti). Mīkstums dzeltenīgs, vēlāk olīvbrūns līdz melngans. Sastopams rudenī sausos, smilšainos priežu mežos, grupās, augsnē. Aug zem zemes, tādēļ bieži tiek noturēts par trifeli. Ēdams jauns, kamēr mīkstums dzeltenīgs. Līdzīgs ir **iesārtais jumjupūpēdis** (*Rhizopogon roseolus*) ar sārtu auglķermeni. Aug piejūras silos, kāpās.

Sēņotāji ļoti iecienījuši parastās gailenes, kuras laikam pazīst visi. Mazāk pazīstamas, bet vēl garšīgākas ir **seksstainās gailenes** (*Cantharellus infundibuliformis*), kas aug mitros egļu mežos. Šīm gailenēm

cepurīte ir zeltaini brūna, piltuves veida, bet kātiņš zeltains, dobs, pie pamata sašaurināts. Līdzīga, tikai spilgtāk dzeltena ir **zeltkāta gailene** (*Cantharellus lutescens*).

Līdzīga gailenēm un arī ļoti garšīga sēne ir **rudens taurene** (*Craterellus cornucopioides*), kas agrāk melnās krāsas dēļ saukta par miroņu taureni. Nosaukums mainīts, lai neatbaidītu sēņotājus no labas ēdamās sēnes. Auglķermeņi ir piltuvveidīgi, plāni, no tumši pelēkiem līdz melniem, himēnijslānis piltuves ārpusē ar vāji izteiktām krokām vai gandrīz gluds, pelēks. Aug lapu koku un jauktos mežos, kalķainās augsnēs, diezgan reti sastopama. Laba ēdamā sēne, piemērota zupām.

Sēņotājiem pazīstamākā adateņu sēne ir **parastā vēšmēle** (*Sarcodon imbricatum*). Tai ir bieza, gaļīga, zvīņaina cepurīte, īss, drukns kātiņš, cepurītes apakšpusē smalkas, pelēkbrūnas adatiņas. Vēšmēles daži sēņotāji iecienījuši cept svaigas kā karbonādes, tomēr labāk ieteicams sēnes iepriekš novārīt, jo tās ir mazliet rūgtas. Jāuzmanās, lai šo sēni nesajauktu ar nedaudz mazāko un gaišāko rūgto vēšmēli, kurai ir ļoti rūgta garša.

No adatenēm ļoti garšīga sēne ir **klīngerene** (*Hydnum repandum*). Tā izskatās līdzīga gailenei, cepurīte iedzeltena, plakana, bet atšķirībā no gailenes

cepurītes apakšpusē ir smalkas, dzeltenas adatiņas. Sastopama skuju koku mežos rudenī, diezgan reta sēne. Cepama bez iepriekšējas novārīšanas.

Ļoti līdzīga ir **sarkanā klīngerene** (*Hydnum rufescens*) ar cepurīti no oranžas līdz ķieģeļsarkanai. Aug rudenī galvenokārt skuju koku, arī lapu koku mežos kalķainās augsnēs. Garšīgas ēdamās sēnes, ieteicamas marinēšanai.

Ēdamas ir arī dažas piepju sēņu sugas, piemēram, **parastā sērpiepe** (*Laetiporus sulphureus*). Tā aug jau vasaras sākumā un no tālienes labi pamanāma košās, oranži dzeltenās krāsas dēļ. Šis gads ir īpašs – tīmeklis pilns ar sērpiepu attēliem un visdažādākām kārdinošām receptēm!

Nepieredzējušus sēņotājus reizēm biedē sēnēm neierasta krāsa vai tās maiņa. Mīkstuma vai piensulas krāsas maiņa nogriežot, vārot vai marinējot, pati par sevi nav pazīme, kas liecinātu par to, vai sēne ir ēdama vai indīga. Šī iemesla dēļ smilšainos priežu mežos nereti var manīt nogrieztas un pamestas **rudzupuķu smilšbekas** (*Gyroporus cyanescens*). Šai sēnei cepurīte un kātiņš ir gaiši okerdzelteni, mīkstums balts, bet griezumā tas strauji krāsojas spilgti zils. Sēni cepot, mīkstums atkrāsojas un kļūst koši dzeltens.

Uz celmiem, kritālām, arī uz mulčas un zāģu skaidām bieži sastopama **brīžu jumtene** (*Pluteus cervinus*). Tai raksturīga kastanbrūna cepurīte un sārtas lapiņas. Lai gan sēnes mīkstums ir samērā mīksts un plāns, tomēr cepurītes ir diezgan prāvas, lai būtu vērts tās ievākt cepšanai. Karbonādes gan sanāk tādas pamīkstas, kā ar abām rokām turamas.

Visbeidzot **lielo dižsardzeni** (*Macrolepiota procera*) nevarētu pieskaitīt mazpazīstamajām sēnēm, jo kādu no tās tautā lietotajiem nosaukumiem – saulsardzene, riekstu sēne ir dzirdējis katrs. Galvenās bažas ir par to, lai šo sēni nesajauktu ar mušmirēm. Pirmkārt, dižsardzenei uz kātiņa ir pārbīdāms, pie kātiņa nepieaudzis gredzens, bet mušmiru gredzenu nepabīdīsi, tas tūdaļ saplīsīs. Otrkārt, mušmirēm uz cepurītes ir plēksnes – atliekas no vispārējā plīvura. Tās var noslaucīt, nebojājot cepurītes virsmiziņu. Dižsardzenei zvīņas veidojas, saplaisājot virsmiziņai, tās nevar no cepurītes noslaucīt. Lielā dižsardzene aug saulainās, sausās mežmalās un izcirtumos, nabadzīgā augsnē. Līdzīgā, indīgā dārza dižsardzene aug dārzos un komposta kaudzēs, tai pie kātiņa pamata ir liels tumšs bumbulis. Parasto dižsardzeni var ēst svaigā veidā vai cept kā karbonādi.

Inīta Dānīle, Latvijas Dabas muzejs

Mācības un sēņu atpazīšana dabā

Vasaras otrā pusē interesentiem būs iespēja apmeklēt praktiskas mācības, kas tiks organizētas sadarbībā ar Meža konsultāciju pakalpojumu centru. Tajās būs iespēja gan pašiem salasīt sēnes, gan tās atpazīt, veidojot sēņu izstādi. Par plānotajām mācībām un semināriem var interesēties www.mkpc.llkc.lv sadaļā Apmācības vai Semināri meža īpašniekiem.

VAI MEŽA ĪPAŠNIEKIEM BŪS “PENSIJAS FONDS” NĀKOTNĒ?

Priekules un Vainodes novada lauksaimnieki un vienlaikus arī meža īpašnieki pauž pamatotas bažas par to, kas sagaida stādītos mežus nākotnē.

Tas bija viens no jautājumiem, kas izkānēja meža īpašnieku diskusijā Priekulē, kura norisinājās maija nogalē, protams, ievērojot visus Covid-19 situācijas nosacījumus.

Šajā sarežģītajā laikā, kad valstī tiek domāts par ekonomikas stiprināšanu, daļai meža īpašnieku bija doma, ka ar *ESSF* projektu starpniecību vajadzētu piesaistīt līdzekļus mākslīgi atjaunotu platību iežogojšanai.

Situācija Kurzemē

Meža īpašnieki puda viedokli, ka Latvijā jaunākos stādījumus sākumā kādu laiku izdodas pasargāt ar aizsardzības līdzekļu palīdzību, bet lieli meža dzīvnieku postījumi tiek

radīti platībās, kas pavisam drīz dotu pirmos ienākumus. Kā iemeslus bojājumiem klātesošie min meža dzīvnieku postījumus.

Viedokļi un attieksme pret bojājumu apmēriem ir atšķirīga. Ir gadījumi, ka jaunaudzē pat 90 % egļu ir pārnadžu nomizotas. Atsevišķos gados bargākajos ziemas apstākļos postījumu apmērs ir bijis tik liels, ka 36 gadus jaunu egļu audzi bija jānocērt sanitārājā kailcirtē un atkal viss jāsāk no jauna.

Tas finansiāli ir dārgs pasākums, ko Latvijas meža īpašnieki par saviem līdzekļiem nevar atļauties. Kā piemērs tika minēti kaimiņi lietuvieši, kuriem iepriekšējā plānošanas periodā bija izdevies iegūt ES finansējumu meža ieaudzēšanai vienlaikus ar platības iežogojšanu stādījumu aizsardzībai. Tas mudina tuvāk iepazīties ar kaimiņu pieredzi, attālināti noskaidrojot viedokļus.

Lietuvas pieredze

Lietuvas kolēģe A. Stulginska stāsta: “Mūsu universitāte veica dažādu aizsardzības pasākumu piemērošanas izmaksu analīzi un konstatēja, ka plantāciju aizsardzības gada izmaksas, izmantojot repelentu *Trico*, ir 250 EUR/ha, izmantojot žogu ar kalpošanas laiku 15 gadi, – 136 EUR/ha gadā, bet ar kalpošanas laiku 25 gadi – 94,3 EUR/ha gadā.

Pēdējo piecpadsmit gadu laikā aļņu skaits Lietuvā ir pieaudzis gandrīz piecas reizes, bet staltbriežu – 4,4 reizes. Pats par sevi saprotams, ka par to pašu summu ir pieauguši zaudējumi, ko tie nodarījuši apmežojumiem un jaunaudzēm.”

“Iežogotas jaunaudzes pirmo reizi redzēju Vācijā, kad tur mācījos,” stāsta mežsargs no Lietuvas dienvidrietumu mežsaimniecības. “Viņiem nav problēmu, jo viņi izmanto daudz augstākas kvalitātes materiālus. Žoga tikla acis ir mazākas, metāls ir labāks, un vācieši koka stabu vietā izmanto metāla mietiņus. Savukārt Lietuvā daudzviet tiek pirkti lēts stieplu žogs ar lielām acīm un atbalstam izmantoti neapstrādāti priežu vai egļu stabi. Pēc diviem vai trim gadiem tie ir sapuvuši, žogs sabrūk un viss jāmaina. Jāņem vērā arī meža tips.

Amatpersonas Lietuvā uzskata, ka lietderīgi ir žogu izmantot, ja tas kalpo vismaz piecpadsmit gadus, taču patiesībā tas tā nav un tas visu laiku ir jāremontē. Ja tiktu nolemts iegādāties un izmantot izturīgāka un augstvērtīgāka materiāla žogus, šī metode darbotos. Novērots, ka nožogotajās teritorijās mežs atjaunojas ātrāk. Ir pierādīts, ka žogi ir visefektīvākais veids, kā aizsargāt jaunaudzes.”

► 16. lpp.

◀ 15. lpp.

Kā rīkoties?

Lietuvas mednieku arodbiedrības prezidents Raimonds Ribačausks uzskata, ka žogi ir ārkārtīgi kaitīgi dzīvniekiem. “Tie kavē migrāciju un neļauj piekļūt pārtikas bāzei. Nožogotās teritorijas nav tikai jaunas, tās ir aizaugušas. Turklāt, braucot pa mežu, pastāvīgi var redzēt salauztus žogus, satrunējušus stabus.

Šādu žogu dēļ tiek nogalināti ļoti daudz dzīvnieku. Par citiem jauno mežaudžu aizsardzības veidiem un līdzekļiem jāspriež atbildīgajās iestādēs. Ir jāparedz bojātu vai lietotu žogu savākšana, jo arī meža dzīvnieki tiek ievainoti, iepinas un mirst. Turklāt žogi piesārņo mežu. Medībās bieži nākas saskarties ar šādām situācijām. Šī prakse ir neētiska un jāmaina.”

Lietuvas Valsts meža dienesta pārstāvis situāciju ar žogiem komentē šādi: “Kādreiz nebija neviena gadījuma, kad dzīvnieks iepinās žogā. Tiesa, līdz šim viens nav apkopojis precīzu statistiku par šiem gadījumiem, bet tiem vajadzētu būt. Nav noteikts standarts un prasības, kas jāievēro, izvēloties materiālu žogu būvniecībai. Katrs meža iecirknis rīkojas atbilstoši savai izpratnei un finansiālajām iespējām.

Pēdējos gados daudzas reģionālās nozares ir atteikušās iežogot lielas platības jaunaudzēs. Tā vietā ir nožogoti trīs četri hektāri meža zemes ar jaunajiem koku stādījumiem. Tie var atrasties blakus viens otram, bet pats galvenais, ka starp tiem ir izveidotas pārejas. Dzīvnieki situāciju izpēta apmēram mēneša laikā un pie tās pierod.”

Vides ministrijas pārstāve Z. Bitvinskaite uzskata, ka problēma nav žogos kā aizsardzības līdzeklī, bet gan to uzstādīšanas kvalitātē: “Redzams, ka dažos gadījumos zemas kvalitātes žogi tiek uzstādīti, netiek uzturēti vai noņemti pēc ekspluatācijas pārtraukšanas. Tāpēc, lai novērstu šādus gadījumus, tuvākajā laikā tiks pielāgota likumdošana un noteiktas īpašas prasības žogu kvalitātei, kā arī noteikts pienākums meža apsaimniekotājiem pēc nepieciešamības tos demontēt un Valsts meža dienestam pastiprināt šo darbu kontroli. Kad būs pieejama apkopotā informācija par žogos mirušajiem dzīvniekiem, mēs apskatīsim objektīvos iemeslus, kāpēc tas notika, un pieņemsim lēmumus, kā no tā izvairīties.”

Latvijā arī ir veikti pētījumi par dažādu aizsardzības līdzekļu pielietošanu stādījumu aizsardzībai pret pārnadžu

postījumiem. Lapu kokiem iesaka lietot individuālos aizsardzības līdzekļus – aizsargcaurules, spirāles u.c. Tos var izmantot arī priedēm, kad kociņi sasnieguši 1,5 metru augstumu. Skuju koku audzi iesaka iežogot ar 1,6–2 m augstu žogu.

Mācīsimies no lietuviešu pieredzes un būsīm atbildīgi par to, ko darām.

Agrita Šenberga,
MKPC Dienvidkurzemes nodaļa

KLAJĀ NĀKUSI “LIELĀ LATVIJAS SĒŅU GRĀMATA”

Sēnotgribētāju un dabā gājēju priekam klajā nākusi Latvijas Dabas muzeja mikoloģes Initas Dānīles un Diānas Meieres veidotā “Lielā Latvijas sēņu grāmata”, kurā apkopoti vairāk nekā 730 sēņu sugu apraksti ar fotogrāfijām.

“Lielā Latvijas sēņu grāmata” atrodama ne vien grāmatu veikalu plauktos, bet arī Latvijas valsts mežu vēstniecībā Rīgā, Vaiņodes ielā 1. Zvanot Latvijas Valsts mežu vēstniecības konsultantēm pa tālruni 23280001 vai rakstot vestnieciba@lvm.lv, var vienoties par vēstniecības apmeklējumu klātienē, ievērojot valstī noteiktos drošības pasākumus, kā arī

saņemt konsultāciju par stādu saņemšanu LVM kokaudzētavās, stādīšanas procesu, kopšanu un citu noderīgu informāciju.

Informācija www.lvm.lv

Izdevējs: SIA LLKC Meža konsultāciju pakalpojumu centrs,

Izdevumu iespēšanai sagatavoja **Sarmīte Grundšteine,**

tālrunis 63050477, mob. 29133563

Makets: Dzintars Melnis

Adrese: Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov. LV-3018

LLKC MEŽA KONSULTĀCIJU PAKALPOJUMU CENTRS

Rīgas iela 34, Ozolnieki,
Ozolnieku pag.,
Ozolnieku nov. LV3018
Tālrunis 63050477, fakss 63022264
e-pasts: mkpc@mkpc.llkc.lv
www.mkpc.llkc.lv

Vieta	Vārds, uzvārds	Tālrunis
Sigulda	Laila Šestakovska	28323647
Liepāja	Agrita Šenberga	29285111
Saldus	Maruta Pragulbicka	20222041
Krāslava	Jānis Dzalbs	26459513
Limbaži	Jānis Zvaigzne	28307178
Ludza	Maiķis Mūrmanis	29411165
Madona	Mairita Bondare	28381176
Preiļi	Astrīda Rudzīte	26410476
Rēzekne	Viktors Jurčenko	28692818
Iecava	Rita Daščiora	22019356
Aizkraukle	Inga Buša	26534704
Jēkabpils	Jānis Sēlis	26465432
Jelgava	Kārlis Folkmanis	29363016
Gulbene	Diāna Supe	26314426
Tukums	Esmeralda Kalderauska	27812527
Talsi	Valdis Usne	26438175
Valmiera	Andris Vīrs	26108426

